

Nerovnoměrný rozvoj

Trajectories of Development Theory: Capitalism, Socialism, and Beyond.

Slater, D. (2002)

Klíčová slova: teorie modernizace a neoliberalismu, marxismus a neomarxismus,

Obsah:

David Slater popisuje teorie rozvoje. Diskutuje dva hlavní modely rozvoje: západní (modernizační teorie a neoliberalismus) a marxistické teorii rozvoje. Většina příkladů je uváděna na vztazích USA a Latinské Ameriky. Autor se nejvíce zabývá USA., jelikož roste její historický, ekonomický a geopolitický význam a jelikož je USA silnou velmocí 20. stol., tak se autor pokusí definovat vztah USA a Třetím světem.

Západní model je univerzálním modelem pro rozvoj společnosti. Pozitivní identita byla objevena v 19. stol. Věřilo se, že američtí Anglosasové by měli přinést dobrou vládu, komerční prosperitu a křesťanství jak na americký kontinent, tak na celý svět. Idea modernizace a civilizačních projektů vedla k sériím okupací. Před rokem 1917 a tedy i před komunistickou hrozbou, USA okupovaly Dominikánskou rep., Haiti, Nicaragu a udržovaly protektorátní roli na Kubě. Tato okupace měla i kladné stránky, USA do těchto zemí přinesla vzdělání, zdravotní a sanitační péči, stavění veřejných domů a komunikací, změny v soudnictví atd. Ale např. Kuba na tuto amerikanizaci zareagovala revolucí, a tak se zde rozpadla militantní vláda US. Tyto modernizační zákroky pro rozvoj byly použity i v jiných společnostech. Např. do Latinské Ameriky americké korporace investovaly stovky amerických dolarů do rozvoje těžby, zemědělství a do ropného průmyslu, modernizovali elektrický a telekomunikační systémy. Nebyl brán zřetel na tradiční společnosti v Africe, Asii a Latinské Americe. Reakcí byla Vietnamská válka, revoluce na Kubě. Tato situace dala podnět k vzniku neoliberalismu, který spojujeme s termíny: volný obchod, privatizace, deregulace, strukturální změny a rozvoj založený na trhu. Jeden z největších zlomů charakteristický pro neoliberalismus byl vztah mezi státním a soukromým sektorem. Neoliberalismus upřednostňuje soukromý sektor, jelikož ten napomáhá rozvoji, kdežto u modernizační teorii byl veřejný a soukromý sektor v rovnováze a je kladen velký důraz na národní stát. Společným rysem obou teorií je prosazování západního modelu rozvoje.

Protikladem těchto teorií jsou teorie marxismu a neomarxismu. Marxismus odsoudil kapitalismus, za jeho vykořisťování a snažil se ho nahradit socialismem. Marxismus se nedívá na člověka jako na individualistu, ale je kladen důraz na třídní strukturaci společnosti a výrobní vztahy. Slater popisuje vývoj na Kubě. Kuba se striktně držela Marxisticko-Leninovského fenoménu. Autor uvádí i pozitiva revoluce na Kubě v oblasti školství, zdravotnictví, služeb, využívání zemědělských a nerostných zdrojů.

V závěru se autor zabývá novými tématy, které jsou rozvíjeny, např. otázkou genderu, životního prostředí, trvalé udržitelnosti, vztahu mezi Severem a Jihem. Poukazuje na snahu Severu mapovat situaci Třetího světa.

Komentář:

Článek velice jasně popisuje teorie rozvoje a podrobuje je kritice. Autor se dle mého názoru více ztotožňuje se západním modelem. A poukazuje na sílu vyvinutých států, především na moc USA. Žádný nabídnutý model nelze využít celosvětově a nelze říci, který je ten správnější a který by měl být použit v zemích Třetího světa.

Otázky:

Jaký je předpokládaný vývoj v zemích Třetího světa?

TEHRI: A CATASTROPHIC DAM IN THE HIMALAYAS (PETR BUNYARD)

Klíčová slova: přehrada, degradace krajiny, přesun obyvatel,

Obsah:

Autor článku se zabývá problematikou výstavby přehrady Tehri na řece Bhabirathi protékající západními Himaláji a vtékající do Gangy. Byla by nejvýše položenou přehradou v Asii a stala by se zásobárnou, jak pitné vody, tak by byla zdrojem energie pro město Delhi (Dillí). Autor podotýká, že voda z přehrady, by spíše sloužila bohatším farmářům na zavlažování a bohatým lidem na kropení trávníků a plnění bazénů. Jedná se o venkovskou oblast, kdy by bylo nutné přesídlit 85 tis. venkovského obyvatelstva z 23 vesnic. Obyvatelé Himaláji ctí vždy zelené duby pohoří, úrodnou půdu a čistou vodu. Dochází k odlesňování svahů, erozi terénu a poškozování půdy. Odlesněním trpí nejvíce ženy, které musí chodit pro palivové dříví. Místní lidé nesouhlasí s výstavbou přehrady, jsou si plně vědomi, jak se mění přírodní ráz krajiny a jak jim mizne možnost obživy pod rukama. Proto také musí muži odejít za prací do měst a opouštějí své rodiny. Ženy jsou nuceny vykonávat fyzicky náročnou práci.

Konec článku se zabývá situací v roce 1997, jelikož v této oblasti došlo k silnému zemětřesení a bylo nutné provést přezkoumání projektu a pozastavení výstavby. Ale také poukazuje, že by se s výstavbou mělo, co nejdříve pokračovat. Světová banka tvrdí, že kdo je proti velkým přehradám, tak je i proti dětem, jelikož ty potřebují pitnou vodu a té je nedostatek.

Komentář:

Článek objektivně zachycuje jaké jsou výhody a nevýhody výstavby velkých přehrad. Je otázkou zda by ve výsledku přehrada přinesla lidem užitek nebo by z ní těžili pouze elity, jak se autor snažil v článku naznačit. Nebo jestli by bylo vhodnější zachovat krajinný ráz na úkor zvýšení možnosti pitné vody a výroby elektřiny.

Otázky:

Jak pokračuje/nepokračuje výstavba přehrady?

Nebyla by vhodnější menší přehrada a udělat kompromis mezi místními obyvateli a danými potřebami?

THE GREEN REVOLUTION GRAHAM P. CHAPMAN

Klíčová slova: zelená revoluce (1960-1990), malthusiánství, biotechnologie, GMOs

Obsah:

Úvodem se autor zmiňuje o Thomasu Malthusovi a tzv. malthusiánství. Ten tvrdil, že obyvatelstvo se zvyšuje exponenciálně, kdežto zemědělská produkce se zvyšuje lineárně, čímž dochází k tzv. rozevírání nůžek mezi potravinami a obyvateli. Produkce potravin však rostla rychleji než Malthus předpokládal, z důvodu více obdělávané půdy a rychlého vývoje technologií.

V době Studené války byly prosazovány dva modely: socialistický, který prosazoval kolektivizaci a kapitalistický model, který upřednostňoval vývoj nových technologií. Oba modely slibovaly opuštění od chudoby a hladu.

V zemědělství se začalo využívat křížení, umělá hnojiva (zejména dusík), pesticidy, zavlažování. Dr Norman Borlaug prováděl hybridizační pokusy a doporučil, aby byly některé odrůdy pěstovány v jiných klimatických podmínkách. Masivní vzestup výnosů pšenice

v Mexiku, Pákistánu a Indii. Avšak v důsledku slabých monzunů v Indii v letech 1965 – 1966 nastal hladomor.

Nové technologie si mohli dovolit pouze velké a bohaté farmy, kteří svoji produkci zvyšovali a ceny plodin klesaly. Menší a chudí farmáři si mnoho z nových technologií nemohli dovolit, a tak trpěli na úkor velkých farmářů. Zvýšila se zaměstnanost v zemědělství a docházelo i k sezónní migracím. Nové přístupy v zemědělství však měly dopad na zasolování půd, ztráta přirozených plodin, značné využívání pesticidů, redukce výroby krmiv pro zvířata. Nejvíce byli zasaženi chudí lidé, kteří se nemohli oproti bohatým na tyto změny adaptovat. Snahou je zmírnit tyto negativní vlivy, vyvolání nadměrným hnojením, a to nalezení nových odrůd, které by byly více odolné vůči škůdcům. Technologičtí optimisté věří v novou biotechnologii a genetiku. Vedou se velké debaty o Genetically Modified Organisms (GMOs). Plodiny by byly odolné vůči klimatickým změnám, tak by nepotřebovali nadměrné hnojení. Pesimisti tvrdí, že se ještě zvýší disparity mezi Třetím světem a velkými korporacemi.

Komentář:

Článek podává jasnou představu o vývoji Zelené revoluce, jak o jejích přínosech, tak i vzniklých potížích, které sebou přinesla. Nyní vyvstává otázka, jaký dopad bude mít tzv. druhá zelená revoluce, kdy se do popředí dostaly biotechnologie a geneticky upravené plodiny. Další ne méně významná otázka je, jaký dopad to bude mít na Africké země a samozřejmě jaký bude environmentální dopad. A jestli nedojde ještě k většímu problému hladu, než mu Svět čelí v současnosti.

Otázky:

Je snahou silných států vyřešit problém hladu?

Jak se na situaci dívají velcí hráči, vidí problém hladu a chtějí ho vyřešit nebo je zajímá pouze zisk?

Mělo by mít USA a EU stejný názor na GMOs?

12 MYTHS ABOUT HUNGER

Pool-Kavana, H. (2006)

Jakým způsobem se dá vyřešit problém hladu v nejchudších částech světa?

Co může přinést Nová Zelená Revoluce, která je spojena s biotechnologiemi?

Je lepší podporovat menší nebo větší farmy?